СЕКЦІЯ 1
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657.3:334.722.012.63(477)

https://doi.org/10.68134/ah.2026-11-20.001

Дунаєва Тетяна Іванівна
студент 2 курсу магістратури, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КОМПЕНСАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВТРАТ СПРОЩЕНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МІКРОПІДПРИЄМСТВ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Анотація. Тези присвячено проблемі інформаційних втрат, спричинених спрощеною фінансовою звітністю мікропідприємств, та обліково-аналітичним інструментам їх компенсації. Обґрунтовано, що спрощення, надані мікропідприємствам (скорочена фінансова звітність за НП(С)БО 25 за формами № 1-мс і № 2-мс, право не застосовувати податкові різниці за річного доходу до 40 млн грн, відсутність обов'язку оприлюднювати звітність), зменшують витрати на облікову роботу, але породжують аналітичний дефіцит – втрату інформації про грошові потоки, якість дебіторської заборгованості та узгодженість звітних показників. На прикладі мікропідприємства у сфері радіомовлення ТОВ «МЮЗІКРАДІО» за 2023–2025 рр. систематизовано, які інформаційні канали зникають унаслідок кожного спрощення, і запропоновано інструменти їх компенсації. Доведено, що для платників, які не коригують фінансовий результат на податкові різниці, облікова політика фактично стає податковою, тому облікові оцінки, зокрема резерв сумнівних боргів, потребують оцінки податкового ефекту й документального обґрунтування. Запропоновано матрицю узгодження показників фінансової, податкової та статистичної звітності з контрольними правилами; її апробація виявила завищення доходу в статистичній формі за 2024 р. на 19,8 %. Обґрунтовано використання коефіцієнта якості прибутку, розрахованого за реконструйованим грошовим потоком, як сигнального показника, що вказує на потребу в поглибленому аналізі. Результати можуть бути використані мікропідприємствами сфери послуг під час формування облікової політики та системи внутрішнього контролю.

Ключові слова: мікропідприємство, спрощена фінансова звітність, податкові різниці, облікова політика, резерв сумнівних боргів, узгодження звітності, внутрішній контроль.

Abstract. The paper addresses the information losses caused by simplified financial reporting of micro enterprises and accounting and analytical tools to compensate for them. It argues that the simplifications granted to micro enterprises (abridged financial statements under National Accounting Standard 25 in forms No. 1-ms and No. 2-ms, the right not to apply tax differences when annual income does not exceed UAH 40 million, no obligation to publish statements) reduce the cost of accounting but create an analytical gap: information on cash flows, the quality of receivables and the consistency of reported figures is lost. Using the case of MUSICRADIO LLC, a radio broadcasting micro enterprise, for 2023–2025, the study identifies which information channels disappear because of each simplification and proposes tools to compensate for them. It shows that for taxpayers who do not adjust accounting profit for tax differences, the accounting policy effectively becomes a tax policy, so accounting estimates, in particular the allowance for doubtful debts, require an assessment of their tax effect and documentary support. A matrix for reconciling financial, tax and statistical reporting with control rules is proposed; its application revealed that revenue in the 2024 statistical report was overstated by 19.8%. An earnings quality ratio based on reconstructed operating cash flow is proposed as a warning signal that calls for in-depth analysis.

Keywords: micro enterprise, simplified financial statements, tax differences, accounting policy, allowance for doubtful debts, reporting reconciliation, internal control.

Вступ

Малі та мікропідприємства становлять переважну більшість суб’єктів господарювання України, а державна політика до 2027 р. спрямована на їх відновлення та дерегуляцію [1]. Законодавство послідовно знижує для них облікове навантаження: мікропідприємства складають фінансову звітність за скороченими формами № 1-мс і № 2-мс без звіту про рух грошових коштів і приміток [2; 3], а платники з річним доходом до 40 млн грн мають право визначати об’єкт оподаткування податком на прибуток без коригування на податкові різниці [4, пп. 134.1.1]. У науковій літературі такі спрощення зазвичай розглядають як беззаперечну перевагу, що зменшує трансакційні витрати бізнесу [5; 6]. Водночас дослідження фінансової стійкості малих підприємств [7; 8] та побудови їх внутрішнього контролю [9] свідчать, що управлінські рішення в цьому секторі часто ухвалюють за браку достовірної інформації. Питання про те, яку саме інформацію втрачає підприємство, користуючись кожним зі спрощень, і як її відновити без повернення до повного обсягу звітності, досліджене недостатньо.

Мета і завдання

Мета дослідження – обґрунтувати поняття аналітичного дефіциту спрощеної звітності мікропідприємства та розробити облікові й податкові інструменти, що дають змогу компенсувати його з мінімальними витратами.

Методи

Використано системний підхід і порівняння (для зіставлення спрощень з інформаційними втратами), документальні та розрахунково-аналітичні прийоми контролю (зустрічна звірка форм № 2-мс, № 1-мс, № 2-підприємництво та податкової звітності), реконструкцію грошових потоків непрямим методом, коефіцієнтний аналіз, абстрактно-логічний метод. Емпіричною базою є фінансова звітність мікропідприємства ТОВ «МЮЗІКРАДІО» (КВЕД 60.10 «Діяльність у сфері радіомовлення») за 2023–2025 рр. і його статистична звітність за 2023–2024 рр.

Результати та обговорення

1. Аналітичний дефіцит як наслідок спрощень. Під аналітичним дефіцитом пропонуємо розуміти сукупність інформації, необхідної для управління та контролю, яку мікропідприємство перестає отримувати внаслідок правомірного застосування спрощених правил обліку, звітності та оподаткування. Кожне спрощення «вимикає» певний інформаційний канал, але його можна відновити внутрішнім інструментом, не включеним до обов’язкової звітності (табл. 1).

Таблиця 1

Спрощення для мікропідприємств, спричинені ними інформаційні втрати та інструменти компенсації

Спрощення	Інформація, що втрачається	Інструмент компенсації
Скорочені форми № 1-мс, № 2-мс без звіту про рух грошових коштів і приміток [3]	Грошові потоки, якість прибутку, розкриття облікових оцінок і виправлень помилок	Реконструкція операційного грошового потоку непрямим методом; коефіцієнт якості прибутку
Об’єкт оподаткування без податкових різниць [4, пп. 134.1.1]	Окремий податковий «фільтр» облікових оцінок: кожна оцінка безпосередньо змінює податок	Розділ облікової політики «Податкові наслідки облікових рішень»; документування оцінок
Відсутність обов’язку оприлюднення та аудиту звітності	Зовнішній контроль якості та узгодженості показників	Матриця узгодження фінансової, податкової та статистичної звітності перед поданням

Спрощення	Інформація, що втрачається	Інструмент компенсації
Право поєднувати функції керівника та бухгалтера, облік без поелементних витрат	Розмежування обов’язків; витрати за елементами для статистики	Календар контрольних процедур; аналітичні субрахунки витрат

Джерело: розроблено автором.

2. Облікова політика як податкова політика. Для платника, що не застосовує податкові різниці, фінансовий результат до оподаткування дорівнює об’єкту оподаткування (з поправкою лише на від’ємне значення минулих років). Тому вибір методу резерву сумнівних боргів, строків корисного використання чи визнання зменшення корисності є водночас податковим рішенням, а первинні документи, на яких ґрунтується оцінка (реєстр заборгованості за строками, акти звірки, інвентаризаційні описи), стають доказами у разі податкової перевірки. На досліджуваному підприємстві резерв не створювався, хоча дебіторська заборгованість за послуги за 2023–2025 рр. зросла з 1 662,2 до 3 316,9 тис. грн, а тривалість її обороту – з 50,5 до 66,2 дня. Розрахунок резерву методом класифікації за строками непогашення [10] дав орієнтовну суму 118,6 тис. грн (3,6 % заборгованості). Її нарахування зменшить прибуток до оподаткування 2025 р. на 4,6 % і податок на прибуток – приблизно на 21,3 тис. грн (118,6 × 18 %). Отже, пропонуємо включати до наказу про облікову політику мікропідприємства окремий розділ, у якому для кожної облікової оцінки зазначено метод, документальну основу та очікуваний податковий наслідок. Це підвищує достовірність оцінки активів і одночасно знижує ризик донарахувань через недоведеність витрат.
3. Матриця узгодження звітності. Мікропідприємство подає щонайменше три види звітів, що містять ті самі показники: фінансову звітність, податкові декларації та статистичну форму № 2-підприємництво. Через відсутність зовнішнього аудиту розбіжності між ними часто виявляє лише контролюючий орган. Пропонуємо матрицю, яку бухгалтер заповнює як останній крок перед підписанням звітності (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця узгодження показників фінансової, податкової та статистичної звітності мікропідприємства

Показник	Фінансова звітність	Податкова звітність	Статистична звітність	Контрольне правило
Чистий дохід від реалізації	Ф. № 2-мс, ряд. 2000	Бази оподаткування ПДВ за 12 місяців	Ф. № 2-підприємництво, ряд. 400	2000 = 400; відхилення від бази ПДВ пояснюється авансами
Разом доходи	Ф. № 2-мс, ряд. 2280	Декларація з податку на прибуток, ряд. 01	–	Рівність
Фінансовий результат до оподаткування	Ф. № 2-мс, ряд. 2290	Декларація з податку на прибуток, ряд. 03	–	Рівність (без податкових різниць)
Амортизація за рік	Приріст зносу за ф. № 1-мс з урахуванням вибуття	–	Ф. № 2-підприємництво, ряд. 411	Уся амортизація, а не лише включена в собівартість
Чисельність і фонд оплати праці	Аналітичний облік рах. 66	Податковий розрахунок (ПДФО, ЄСВ)	Ф. № 2-підприємництво	Рівність

Джерело: розроблено автором на основі [3; 4].

Апробація матриці на даних ТОВ «МЮЗІКРАДІО» виявила дві розбіжності, не помічені під час складання звітності. За 2024 р. дохід у ряд. 400 статистичної форми (23 405,6 тис. грн) перевищує чистий дохід за ф. № 2-мс (19 534,3 тис. грн) на 3 871,3 тис. грн, або 19,8 %. Величина розбіжності майже дорівнює сумі ПДВ (19 534,3 × 1,2 = 23 441,2 тис. грн), що вказує на ймовірне включення податку до показника. За 2023 р. у ряд. 411 відображено лише 249,8 тис. грн амортизації, віднесеної до собівартості, тоді як загальна сума нарахованої амортизації становила 693,7 тис. грн. Імовірність таких помилок підвищена в мікропідприємств, які формують статистичну звітність в окремому програмному забезпеченні з ручним перенесенням даних.

4. Коефіцієнт якості прибутку як сигнальний показник. Відсутність звіту про рух грошових коштів не заважає розрахувати операційний грошовий потік непрямим методом за змінами статей балансу. Відношення чистого операційного грошового потоку до чистого прибутку на досліджуваному підприємстві становило 1,22 у 2023 р., 1,21 у 2024 р. і 0,80 у 2025 р. Падіння нижче одиниці збіглося зі зростанням іншої поточної дебіторської заборгованості в 20,7 раза (з 39,9 до 824,1 тис. грн) за формально стабільного прибутку. Отже, значення коефіцієнта менше одиниці доцільно розглядати як сигнал для поглибленого аналізу: воно може бути підставою для позапланової інвентаризації розрахунків і перевірки достатності резерву сумнівних боргів. Водночас дані одного підприємства за три роки не дають змоги вважати цей рівень універсальним порогом для всіх мікропідприємств. Такий показник розраховується за двома обов’язковими формами і не потребує додаткових облікових регістрів.

Висновки

Спрощення обліку та оподаткування для мікропідприємств слід оцінювати не лише за економією облікових витрат, а й за обсягом втраченої інформації. Наукова новизна результатів полягає в такому: 1) обґрунтовано поняття аналітичного дефіциту спрощеної звітності та систематизовано відповідність «спрощення – інформаційна втрата – інструмент компенсації»; 2) набуло подальшого розвитку положення про тотожність облікової та податкової політики для платників, які не застосовують податкові різниці, і запропоновано доповнити наказ про облікову політику розділом щодо податкових наслідків облікових оцінок; 3) удосконалено процедуру узгодження фінансової, податкової та статистичної звітності мікропідприємства у формі матриці з контрольними правилами як елемента внутрішнього контролю; 4) обґрунтовано використання коефіцієнта якості прибутку за реконструйованим грошовим потоком як сигнального показника для поглибленого аналізу. Запропоновані інструменти не потребують додаткового персоналу і можуть бути впроваджені в межах щомісячного та річного закриття облікового періоду. Перспективою подальших досліджень є перевірка сигнального значення коефіцієнта якості прибутку на ширшій вибірці мікропідприємств та автоматизація матриці узгодження в обліковому програмному забезпеченні з урахуванням гармонізації критеріїв розміру підприємств із Директивою 2013/34/ЄС [11].

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 821-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-р (дата звернення: 10.11.2026).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 10.11.2026).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00 (дата звернення: 10.11.2026).

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 10.11.2026).

5. Скрипник С. В., Лавров Р. В., Шепель І. В. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Економіка та суспільство. 2023. № 52. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-52-61.

6. Прийдак Т. Б., Лега О. В., Яловега Л. В., Мокієнко Т. В., Тютюнник С. В. Облік, оподаткування і контроль малого бізнесу в Польщі та Україні: практичний аспект. Ефективна економіка. 2024. № 9. DOI: 10.32702/2307-2105.2024.9.43.

7. Леонова Б., Островська О., Круш В. Підвищення стійкості фінансового стану суб'єктів малого бізнесу. Економіка та суспільство. 2023. № 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-65.

8. Хома І. Б., Панчак М.-І. М. Шляхи вирішення проблем щодо ліквідності та платоспроможності малих вітчизняних підприємств. Економічний простір. 2023. № 184. С. 148–152. DOI: 10.32782/2224-6282/184-26

9. Кріль А., Чубай В. Методичні підходи до формування системи внутрішнього контролю підприємств. Сталий розвиток економіки. 2025. № 1(52). С. 241–247. DOI: 10.32782/2308-1988/2025-52-33

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99 (дата звернення: 10.11.2026).

11. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. Official Journal of the European Union. 2013. Vol. L 182. P. 19–76. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/34/oj (дата звернення: 10.11.2026)